

КРИТЕРІЇ ВСТУПНОГО КАНОНІЧНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У СПРАВАХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ДУХОВЕНСТВОМ ПРОТИ НЕПОВНОЛІТНИХ І БЕЗПОРАДНИХ¹

Вступ

Церква як спільнота вірних турбується про спасіння кожної людини та спільне благо суспільства, у якому вона реалізує свою місію. З огляду на Христа Церква є вразливою на все, що служить справжньому благу людини, і не є байдужою до того, що йому загрожує².

Натхненні словами Папи Франциска, який заохочує нас докладати зусиль заради протидії вчиненню в лоні Церкви злочинів на сексуальному ґрунті, ми прагнемо створити культуру, здатну до запобігання таким ситуаціям – не тільки того, аби вони не повторювалися, але також аби не могло мати місце їхнє укривання і тривання. Страждання жертв та їхніх родин є також нашим болем, тому мусимо знову підкреслити свої зусилля, аби забезпечити захист неповнолітнім і дорослим у ситуаціях небезпеки³.

Тому установляємо подані нижче Критерії як внутрішнє право Римсько-Католицької Церкви в Україні. Цей документ реалізує розпорядження, що виникає з пункту I, 4 Основних положень щодо трактування випадків статевого зловживання відносно неповнолітніх з боку духовенства.

Розділ I. Закони Римсько-Католицької Церкви

1. Кодекс канонічного права вказує в каноні 1395:

§1 Священнослужитель, який перебуває у конкубінаті (поза випадком, передбаченим у кан. 1394), або іншим способом чинить видимий гріх проти шостої заповіді Декалогу, викликаючи згіршення, повинен бути покараний суспензою. Якщо ж він продовжить здійснювати злочин

---

¹ При створенні цього документа вихідним документом був: Konferencja Episkopatu Polski, «Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia», 2017.

² Пор.: Йоан Павло II, енцикліка „Redemptor hominis”, 13.

³ Див.: Лист до Божого люду від 18 серпня 2018 року, вступ.

і після напоумлення, то до суспензи можна поступово додавати й інші кари, аж до позбавлення духовного стану⁴.

2. У документі «Normae de gravioribus delictis» (арт. 6) визначено:

§ 1. Злочини – особливо серйозні – проти моралі, суд над якими застережений за Конгрегацією Віровчення, такі:

1° Злочин проти шостої заповіді Декалогу, здійснений священнослужителем із неповнолітньою особою, яка не досягла 18-річного віку (до неповнолітньої також прирівнюється особа з обмеженими розумовими здібностями);

§ 2. Священнослужитель, який чинить злочини, про які йдеться в § 1, підлягає карі, відповідній до важкості злочину, зокрема карі звільнення зі становища, яке він посідає (чи позбавлення відповідного уряду), або позбавлення духовного стану.

3. У арт. 1 *Motu Proprio* «Vos estis lux mundi» визначено:

§1 Ці приписи застосовуються у випадку повідомлень щодо [вчинків] духовенства, членів інститутів богопосвяченого життя або товариств апостольського життя, що стосуються:

а) злочинів проти шостої заповіді Декалогу, що полягають на:

i) примушуванні когось, із застосуванням насилля або погроз, чи також зловживання влади, до вчинення дій сексуального характеру або піддавання себе таким діям;

ii) вчиненні дій сексуального характеру з малолітньою або безпорадною особою;

iii) створенні, пропонуванні, зберіганні або розповсюдженні (зокрема, через мережу Інтернет й інші медійні засоби поширення інформації) дитячої порнографії, а також у залученні або схиланні малолітньої чи безпорадної особи до участі у виступах і презентаціях порнографічного характеру.

---

⁴ Тут і далі – робочий переклад документів. В оригіналі потрібно переглядати відповідні латинські оригінали або їхні офіційні переклади. *Прим. пер.*

б) дій, вчинених суб'єктами, про яких йдеться в арт. 6 документу «Normae de gravioribus delictis», що полягають на вчинках або бездіяльності з метою перешкоджання або уникнення цивільного чи канонічного розслідування, також адміністративного або кримінального провадження проти священнослужителя або члена монашого ордену (згромадження) у зв'язку зі злочинами, про які йдеться в пункті а) цього параграфу.

§2. У контексті цих приписів:

малолітня особа: кожна особа до 18 років або така, яка юридично прирівнюється до неї;

безпорадна особа: кожна хвора особа з фізичними або розумовими вадами, або позбавлена особистої свободи, що фактично або навіть періодично обмежує її здатність розуміти або виявляти власні бажання, чи також в інший спосіб протистояти агресії;

дитяча порнографія: будь-яке представлення малолітньої особи, незалежно від вжитих засобів, залученої в однозначні дії сексуального характеру (реальні або симульовані), а також будь-яке представлення статевих органів неповнолітніх із цілями перед усім сексуального характеру.

4. Згідно з арт. 7 документу «Normae de gravioribus delictis»:

§ 1. Із застереженням права Конгрегації Віровчення до скасування строку давності в окремих випадках, строк давності злочинних дій у випадку злочинів, застережених компетенції Конгрегації Віровчення, починає діяти через 20 років.

§ 2. Строк давності злочину починає діяти згідно з кан. 1362 § 2 Кодексу канонічного права і кан. 1152 § 3 Кодексу канонів Східних Церков. Однак у випадку злочину, про який говорить арт. 6 § 1 № 1, строк давності починає діяти від дня, коли неповнолітній досяг віку 18 років.

Розділ II. Процедурні норми

1. Згідно арт. 16 *Motu Proprio* „Sacramentorum sanctitatis tutela”, до завдань ординарія (кан. 1717 ККП) або ієрарха (кан. 1468 ККСЦ) належить

проведення вступного канонічного розслідування⁵, метою якого є підтвердження правдоподібності вчинення злочину, тобто обґрунтованості звинувачення.

2. Метою вступного канонічного розслідування є дослідження фактів, обставин і осудності підозрюваного як винуватця у діях проти шостої заповіді, а також розпізнання і формальний опис правди, приготування властивої документації та запобігання можливому продовженню злочину (якщо його існування було визнано правдоподібним) і полегшення виправлення вчиненого зла.

3. Кожен ординарій зобов'язаний призначити свого делегата у справах захисту неповнолітніх. До його компетенції належить також прийняття осіб, які повідомляють факт сексуального використання, та провадження вступного розслідування. Контактні дані такої особи потрібно розмістити на веб-сторінці Конференції Єпископів, кожної дієцезії та чернечих орденів та згромаджень.

4. Дієцезії окремо або разом встановлюють одну або більше стабільних систем, легко доступних для кожного з метою подання повідомлень про сексуальне використання. Також це можна зробити через організацію спеціального церковного бюро або відділу. Інформаційні повідомлення, про які йдеться в цьому пункті, мають бути захищені і оброблені в спосіб, що гарантує їхню безпеку, цілісність і конфіденційність згідно з кан. 471, 2 ККП.

5. Компетентним у прийнятті та провадженні справи є властивий ординарій, який діє особисто або через делегата.

6. З урахуванням випадків, передбачених в кан. 1548 § 2 ККП і 1229 § 2 ККСЦ, стільки разів, скільки представник духовенства або особа, яка належить до інституту богопосвяченого життя чи товариства апостольського життя, отримує повідомлення або має обґрунтовані причини, аби судити, що могло бути вчинено одну чи більше з тих дій, про яку йдеться у розділі першому № 1, 2 і 3, має обов'язок невідкладного повідомлення про таке ординарію місця, де це ймовірно відбулося, або іншому ординарію серед тих, про кого йдеться в кан. 134 КРК і в кан. 984 ККСЦ.

7. Обов'язок повідомлення стосується також знання про вчинки кардиналів, єпископів та вищих настоятелів, що полягають у діях або бездіяльності задля

---

⁵ ККСЦ також користується терміном «Вступне слідство», див. кан. 1468–1470 і далі.

перешкоджання цивільним чи канонічним розслідуванням або уникнення санкцій, адміністративних або карних, проти представника духовенства або чернецтва у зв'язку зі злочинами, про які йдеться у № 1, 2 і 3.

8. Особа, яка повідомляє про дії описані в першому розділі № 1, 2 і 3 може звернутися як до ординарія обвинуваченого, так і – якщо до цього схиляють відповідні обставини (наприклад, відстань) – до ординарія свого місця проживання. Ординарій, який отримав таке повідомлення, передає його невідкладно ординарію місця, де ймовірно відбулися злочинні дії, а також власному ординарію особи, якої стосується повідомлення, які діють згідно з правом відносно того, що передбачено в даному випадку.

9. Коли повідомлення стосується кардиналів, патріархів, єпископів і представників духовенства, які управляють або управляли як пастирі партикулярної Церкви латинського або східного обряду, воно має бути скеровано до властивого митрополита. Також повідомлення завжди може бути скерованим до Апостольського Престолу безпосередньо або за посередництвом папського представника.

10. Потерпілого або особу, яка повідомляє про ймовірний злочин, належить оточити турботою. Це означає, що – у зв'язку з отриманням інформації про випадок сексуального використання – ординарій зобов'язаний до:

- а) прийняття та уважного і зичливого вислухання;
- б) надання духовної, медичної і психологічної допомоги жертві сексуального використання, а в разі потреби – також юридичної консультації;
- в) вчинення дій, спрямованих на запобігання ймовірному продовженню злочину і забезпечення жертві або особі, яка повідомляє, почуття безпеки;
- г) вживання заходів, спрямованих на зцілення довіри та повернення властивого клімату для продовження душпастирської праці в церковній спільноті, зраненій негідним поведінням духовної особи.

11. У випадках, коли сексуальне використання пов'язане зі злочином проти святості Таїнства покаяння, обвинувач має право вимагати, щоби його ім'я не було виявлене підозрюваному представнику духовенства.

12. Особі, яка повідомляє, належить письмово, за підтвердженням, нагадати про те, що вона має можливість подання заяви до правоохоронних органів згідно з усіма приписами українського законодавства.

13. Будь-яка документація вступного канонічного розслідування у принципі призначена тільки для внутрішнього використання Церквою. Однак ординарій зобов'язаний розважити, чи ця документація становить основу до надання окремого повідомлення (заяви) властивим державним органам, зокрема, якщо зі змісту документації не виникає, що мало місце скоєння дії, забороненої й описаної в інших державних приписах. Роллю ординарія у справах, об'єднаних тематикою цих норм, є також співпрацювати з державними правоохоронними органами, однак у такий спосіб, аби було враховано принцип, впроваджений в арт. 30 «Normae de gravioribus delictis».

14. Вступне канонічне розслідування однозначно відрізняється від провадження, що проводиться за законом держави. У випадку, коли триває провадження, котре ведуть державні органи, вступне канонічне розслідування має проводитися в тій мірі, в якій це буде можливо через правові обмеження, що впливають із дій державних органів.

15. Маючи на увазі приписи державного права, що стосуються подання повідомлення про злочин правоохоронним органам, його змістом не може бути в жодному випадку інформація, отримана з сакраментального простору Таїнства покаяння та внутрішнього простору духовного керівництва.

16. З метою проведення канонічної процедури необхідно зібрати й опрацювати наступні документи:

- а) письмову заяву;
- б) протокол слухання потерпілого;
- в) протокол допиту підозрюваної особи;
- г) протокол дослідження, проведеного на місці;
- д) протоколи розмов з особами, які володіють інформацією на дану тему;
- е) експертні висновки;
- є) всі інші документи (як публічні, так і приватні), які здаються корисними для розпізнавання справи.

17. Заслухання:

- а) У випадку скривдженої особи молодше 15 років, заслухати дану особу можна тільки за згодою батьків і в присутності психолога. Треба також зважати на те, що скривджених неповнолітніх осіб такого віку, якщо вони вже надавали свідчення державним правоохоронним органам, у рамках вступного канонічного дослідження не можна заслухати повторно.

б) Якщо ж заява стосується скривдженої особи поміж 15 і 18 роками, то така особа має надавати свідчення в присутності психолога.

в) Після розмови, про яку йдеться в пунктах а) і б), і перед вчиненням подальших дій потрібно ознайомитися з експертним висновком психолога.

18. Підозрювана особа аж до моменту доведення її провини користується правом презумпції невинуватості. В жодному випадку їй не можна позбавляти права на захист. Також належить полегшити підозрюваному отримання психологічної та юридичної допомоги.

19. Якби підозри не були підтверджені, обов'язково потрібно зробити все, аби було відновлене добре ім'я особи, яке потерпіло внаслідок безпідставного звинувачення. Ординарій зобов'язаний поновити несправедливо підозрювану духовну особу в обов'язках та діях, щодо яких їй було накладено заборону.

20. Якщо би виявлені факти стосувалися поточних подій і видавалися правдоподібними, ординарій має право вимагати те, що постановлено в кан. 1722 Кодексу канонічного права. Рішення і дії ординарія щодо підозрюваної духовної особи можуть включати:

- а) відсторонення від обов'язків, що виникають із довіреного їй уряду, служіння або завдань із метою запобігання можливого продовження злочину;
- б) забезпечення адекватної психологічно-терапевтичної допомоги;
- в) визначення місця перебування та забезпечення необхідних для життя матеріальних ресурсів.

21. Кримінальну і цивільну відповідальність за такого роду злочини винний несе як фізична особа.

22. Ординарій має обов'язок ознайомитися з рішеннями державних органів та відобразити їх у своїх рішеннях.

23. У випадку затримання чи судового рішення застосування щодо духовної особи тимчасового арешту або іншої форми запобіжного заходу у зв'язку з постановою про обвинувачення у вчиненні злочину сексуального характеру, ординарій зобов'язаний повідомити письмово про цей факт голову Конференції Єпископів Римсько-Католицької Церкви в Україні.

24. З дотриманням інструкції, які може надати Конгрегація Віровчення, ординарій – на запит – інформує про результат розслідування особу, яка стверджує, що їй було спричинено шкоду, або її законних представників.

25. В усіх випадках інформацію для медіа надає виключно речник, прес-секретар або інша особа, визначена ординарієм.

26. Конференція Єпископів може установити фонд, призначений для підтримки витрат на розслідування, встановлений згідно з нормами кан. 116 і 1303 §1, 1 ККП, управління яким належить здійснювати згідно з нормами канонічного права. На запит ординарія адміністратор фонду передає у його розпорядження кошти, необхідні для проведення розслідування – з дотриманням зобов'язання надати йому звіт після завершення розслідування.